

COLM TÓIBÍN

ΙΚΑΡΟΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΑΘΗΝΑ
ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΥ

ΣΠΙΤΙ ΜΕ
ΟΝΟΜΑΤΑ

ΣΠΙΤΙ ΜΕ ΟΝΟΜΑΤΑ

Η παρούσα μετάφραση πραγματοποιήθηκε με την υποστήριξη του Literature Ireland.

Τίτλος πρωτοτύπου: *House of Names*

© The Heather Blazing Ltd., 2017

© για την ελληνική έκδοση Εκδόσεις Ίκαρος, 2019

Μετάφραση από τα αγγλικά: Αθηνά Δημητριάδου

Επιμέλεια - Διόρθωση: Ελευθερία Κοψιδά

Σχεδιασμός - Εικονογράφηση εξωφύλλου: Χρήστος Κούρτογλου

Στοιχειοθεσία - Σελιδοποίηση: Ευτυχία Λιάπη

Εκτύπωση: Μητρόπολις Α.Ε.

Βιβλιοδεσία: Ηλ. Μπουντάς - Π. Βασιλειάδης Ο.Ε.

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση ή αναπαραγωγή του παρόντος έργου στο σύνολό του ή τμημάτων του με οποιονδήποτε τρόπο, καθώς και η μετάφραση ή διασκευή του ή εκμετάλλευσή του με οποιονδήποτε τρόπο αναπαραγωγής έργου λόγου τέχνης, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 2121/1993 και της Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης-Παρισιού, που κυρώθηκε με τον ν. 100/1975. Επίσης απαγορεύεται η αναπαραγωγή της στοιχειοθεσίας, της σελιδοποίησης, του εξωφύλλου και γενικότερα όλης της αισθητικής εμφάνισης του βιβλίου, με φωτοτυπικές ή οποιεσδήποτε άλλες μεθόδους, σύμφωνα με το άρθρο 51 του ν. 2121/1993.

Πρώτη έκδοση: Σεπτέμβριος 2019

ISBN 978-960-572-304-0

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΙΚΑΡΟΣ • ΒΟΥΛΗΣ 4, 105 62 ΑΘΗΝΑ • Τ: 210 3225152 • www.ikarosbooks.gr

Colm Tóibín

ΣΠΙΤΙ ΜΕ ΟΝΟΜΑΤΑ

Μετάφραση - Επίμετρο
Αθηνά Δημητριάδου

ΙΚΑΡΟΣ

Στη Χέντι Ελ Κόλι

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ

Την ξέρω καλά τη μυρωδιά του θανάτου. Τη γλυκερή, εμετική μυρωδιά που έφερνε ο αέρας μέσα σε τούτα τα δωμάτια, στο παλάτι. Τώρα πια δεν μου είναι δύσκολο να νιώθω ήρεμη, ευχαριστημένη. Τα πρωινά μου τα περνάω κοιτάζοντας τον ουρανό και το φως, πώς αλλάζει. Το τραγούδι των πουλιών παίρνει να ψηλώνει καθώς οι χαρές του κόσμου όλο και πληθαίνουν, ύστερα, όταν η μέρα παίρνει να μαραίνεται, μαραίνεται κι ο ήχος, φθίνει. Παρατηρώ τις σκιές, πώς γίνονται όλο και πιο μακρουλές. Είναι πολλά αυτά που γλίστρησαν και χάθηκαν, όμως η μυρωδιά του θανάτου δε λέει να φύγει. Μπορεί να 'χει τρυπώσει μέσα στο κορμί μου κι εκεί να 'νιωσε καλοδεχούμενη σαν την παλιά καλή φίλη που είπε να 'ρθει επίσκεψη. Η μυρωδιά του φόβου και του πανικού. Όσο υπαρκτός είναι ο αέρας άλλο τόσο υπαρκτή είναι και η μυρωδιά· επιστρέφει, πώς επιστρέφει το φως τα πρωινά. Είναι η πιστή μου σύντροφος· έδωσε ζωή στα μάτια μου, στα μάτια που είχανε θαμπώσει από την αναμονή, μα τώρα πια δεν είναι θαμπωμένα, είναι μάτια ζωντανά, σπινθηροβόλα.

Έδωσα εντολή ν' αφήσουν τα πτώματα στο ύπαιθρο, να τα

βαρέσει μια δυο μέρες ο ήλιος, να φύγει αυτή η γλυκερή μυρωδιά, να γίνει μπόχα. Μ' άρεσε που ήρθαν κι οι μύγες, τα μικρά σώματά τους σαν σαστισμένα, θαρρετές όμως, να βομβίζουν μετά το φαγοπότι, ανήσυχες πώς τόση πείνα δε λέει να καταλαγιάσει μέσα τους, μια πείνα που την είχα μάθει πια κι εγώ, είχα μάθει και να την υπολογίζω.

Τώρα πια είμαστε όλοι πεινασμένοι. Το φαγητό ίσα που μας ανοίγει την όρεξη, μας ακονίζει τα δόντια· το κρέας μας κάνει ακόμη πιο ακόρεστους –κι άλλο κρέας– πώς είναι ο θάνατος όλο και πιο ακόρεστος – κι άλλον θάνατο. Ούτε κι ο φόνος ξέρει από κορεσμό, πλημμυρίζει την ψυχή με λυσσαλέα απόλαυση, κι ύστερα κάτι σε πιάνει και τη λιμπίζεσαι ολοένα και περισσότερο αυτή την απόλαυση.

Το μαχαίρι διαπερνάει τη μαλακή σάρκα κάτω από το αυτί, με οικειότητα και ακρίβεια, κι ύστερα κατεβαίνει διαγώνια στο λαρύγγι αθόρυβα, όπως διαγράφει ο ήλιος την πορεία του στον ουρανό, μόνο πιο γρήγορα, με πιότερο ζήλο, μετά το αίμα του ξεχύνεται σκοτεινό μ' αυτή την αναπόφευκτη επιταγή για γαλήνη, σαν της σκοτεινής νύχτας, καθώς κατακαθίζει στα γνώριμα.

*

Της έκοψαν τα μαλλιά προτού την σύρουν στον τόπο της θυσίας. Της είχαν δεμένα τα χέρια σφιχτά πίσω στη ράχη, της κόρης μου, το δέρμα στους καρπούς καταγδαρμένο από τα σκοινιά, οι αστράγαλοί της δεμένοι. Το στόμα της το είχαν φιμώσει, για να μην καταριέται τον πατέρα της, τον άνανδρο, διπρόσωπο πατέρα της. Παρ' όλα αυτά, οι σκληριές της ακού-

στηκαν πνιχτές όταν στο τέλος κατάλαβε ότι ο πατέρας της το είχε πάρει απόφαση να την σκοτώσει, το είχε πάρει απόφαση να την θυσιάσει στο όνομα του στρατού του. Της είχαν κουρέψει στα γρήγορα, όπως όπως, τα μαλλιά, μια γυναίκα κατάφερε να της ξυρίσει ολόγουρα το κεφάλι με μια σκουριασμένη λεπίδα, την έγδαρε κανονικά κι όταν η Ιφιγένεια άρχισε τις κατάρτες, της δέσανε ένα παλιόπανο γύρω από το στόμα, να μην ακούγονται τα λόγια της. Είμαι υπερήφανη που δεν σταμάτησε στιγμή να παλεύει, που ούτε μια φορά ούτε λεπτό δεν αποδέχτηκε τη μοίρα της, κι ας είχε βγάλει εκείνον τον κολακευτικό λόγο πρωύτερα. Δεν έπαψε να παλεύει να χαλαρώσει το σκoinί γύρω από τους αστραγάλους της ή στα χέρια της, για να το σκάσει. Δεν έπαψε να καταριέται τον πατέρα της για να του δώσει να καταλάβει πόσο βαθιά ήταν η καταφρόνια της.

Κανείς δεν θέλει πια να επαναλάβει τα λόγια που πρόλαβε να πει προτού της πνίξουν τη φωνή της αλλά εγώ ξέρω τι λόγια ήταν αυτά. Εγώ της τα έμαθα. Ήταν τα λόγια που είχα σκαρώσει για να διαλύσω τον πατέρα της και τους οπαδούς του, με τους ηλίθιους στόχους τους, ήταν τα λόγια που τους ανακoίνωναν τι τους περίμενε, μόλις μαθεύονταν τα νέα για το πώς έσυραν την κόρη μας, την όμορφη και περήφανη Ιφιγένεια, σ' εκείνο τον τόπο, πώς την τραβολογούσαν μες στα χώματα, να την θυσιάσουν για να βγουν νικητές στον πόλεμο. Κι εκείνη την έσχατη στιγμή της ζωής της, μου είπαν πως ούρλιαξε τόσο δυνατά που η φωνή της διαπέρασε τις καρδιές όσων την άκουσαν.

Μετά τα ουρλιαχτά της η σιωπή, μετά τα δόλια σχέδιά μου, σαν ήρθε η ώρα να γυρίσει ο Αγαμέμνονας, ο πατέρας της, κι εγώ τον ξεγέλασα πως τάχα δεν θα 'παιρνα εκδίκηση. Περίμενα με μάτι άγρυπνο να πιάσω τα σημάδια, χαμογελούσα, του

άνοιξα την αγκαλιά μου, έστησα το τραπέζι με φαγητά και ποτά. Για να χορτάσει ο μωρόπιστος! Έβαλα κι εκείνο το μυρωδικό που τον ερέθιζε. Για να ερεθιστεί ο μωρόπιστος!

Πανέτοιμη εγώ, όσο ανέτοιμος εκείνος, ο ήρωας που επιστρέφει νικητής και τροπαιούχος, το αίμα της κόρης του στα χέρια του, μόνο που τα χέρια του τώρα έχουν πλυθεί, έχουν απαλλαγεί, θαρρείς, από κάθε στίγμα, τα χέρια του λευκά, τα μπράτσα του απλωμένα, έτοιμα ν' αγκαλιάσουν τους φίλους, το πρόσωπό του ένα χαμόγελο, ο μέγας στρατηλάτης που, κατά πώς νομίζει, όπου να 'ναι θα υψώσει το ποτήρι για να γιορτάσει τη νίκη του, θα γευτεί τα πλούσια εδέσματα. Το στόμα του χάσκει μισάνοιχτο. Από ανακούφιση που γύρισε πια στον τόπο του!

Είδα τη σύσπαση στα χέρια του από τον ξαφνικό πόνο, τη σύσπαση που φέρνει η ζοφερή, συγκλονιστική επίγνωση ότι ήρθε επιτέλους η ώρα, εκεί, μέσα στο ίδιο του το παλάτι, πάνω που είχε αρχίσει να ελπίζει πως σύντομα θ' απολάμβανε στιγμές χαλάρωσης στο παλιό πέτρινο λουτρό, την ανάπαυση στον οικείο χώρο.

Να τι τον έσπρωχνε να συνεχίζει, είχε πει, η σκέψη πως όλα αυτά εκείνον περίμεναν, το νερό που τα γιάτρευε όλα, και τα μυρωδικά και τ' απαλά, καθαρά ρούχα, ο γνώριμος αέρας και οι ήχοι. Ίδιος λιοντάρι ήτανε που χαμηλώνει πια το μουσούδι του στο χώμα, όσο ήταν να μουγκρίσει, μούγκρισε, το σώμα του χαλαρό, ίχνος αγωνίας στη σκέψη για κάποιον κίνδυνο.

Χαμογέλασα και είπα πως ναι, κι εγώ το είχα σκεφτεί πολύ το καλωσόρισμα που θα του έκανα. Όλη μου τη ζωή, τον ύπνο μου και τον ξύπνιο μου, εκείνος τα διαφέντευε, του είπα. Όλον αυτόν τον καιρό τον ονειρευόμουνα να βγαίνει άσπιλος από το αρωματισμένο νερό του λουτρού. Του είπα, λοιπόν, πως το λου-

τρό του ήταν έτοιμο, όπως και το τραπέζι του, κι οι φίλοι του είχαν αρχίσει να μαζεύονται. Και τώρα έπρεπε να πάει, του είπα, έπρεπε να πάει στο λουτρό και να λουστεί, να νιώσει την ανακούφιση πως επιτέλους γύρισε στο σπίτι του. Στη φωλιά. Ναι, το λιοντάρι γύρισε στη φωλιά του. Όσο για μένα, ήξερα τι θα κάνω, σαν γύριζε στη φωλιά του το λιοντάρι.

Είχα βάλει σπιούνους να μου μηνύσουν πότε θα γύριζε. Άναβαν φωτιές για να στείλουν τα μαντάτα στους πέρα λόφους, όπου περίμεναν οι άλλοι, που θ' άναβαν φωτιές για να ειδοποιήσουν εμένα. Οι φωτιές, όχι οι θεοί, έφεραν το μαντάτο του ερχομού του. Τώρα πια κανείς από τους θεούς δεν θέλει να με βοηθήσει ούτε επιβλέπει τις πράξεις μου ούτε γνωρίζει τις σκέψεις μου. Αλλά κι εγώ σε κανένα θεό δεν προσφεύγω πια. Ζω ολομόναχη με τη μοναχική, ριγηλή επίγνωση πως ο καιρός των θεών έχει παρέλθει.

Σε κανέναν θεό δεν προσεύχομαι. Κι είμαι ολομόναχη ανάμεσα σε τόσο κόσμο εδώ, γιατί δεν προσεύχομαι και δεν πρόκειται να προσευχηθώ ξανά. Όχι πια προσευχές, με ψίθυρους και μόνον θα εκφράζω ό,τι είναι να πω. Θα μιλώ με τα λόγια των ανθρώπων, κι αυτά τα λόγια θα είναι γεμάτα θλίψη για όλα όσα χάθηκαν. Θα βγάζω ήχους σαν προσευχές, μόνο θα 'ναι προσευχές που δεν θα πηγάζουν από πουθενά και δεν θα προορίζονται για κανέναν ούτε καν για άνθρωπο, γιατί η θυγατέρα μου είναι νεκρή και δεν ακούει.

Ξέρω, όσο κανείς, πως οι θεοί είναι απόμακροι, έχουν άλλα που τους απασχολούν. Οι πόθοι και οι παραλογισμοί των ανθρώπων τους απασχολούν όσο εμένα τα φύλλα ενός δέντρου. Ξέρω

ότι τα δέντρα είναι εκεί, ότι μαραίνονται και βλασταίνουν πάλι, και πάλι μαραίνονται, σαν τους ανθρώπους, που γεννιούνται, ζουν και μετά τη θέση τους παίρνουν άλλοι σαν κι αυτούς. Και δεν μπορώ να κάνω τίποτα για να τα βοηθήσω, για να μην τ' αφήσω να μαραθούν. Δεν ασχολούμαι με τους πόθους τους.

Μου 'ρχεται τώρα να σηκωθώ όρθια και ν' αρχίσω να γελάω. Να με ακούω να χαχανίζω και ν' αλαλάζω από την παραφορά στη σκέψη ότι οι θεοί άφησαν τον άντρα μου να νικήσει στον πόλεμό του, ότι δική τους έμπνευση ήταν το κάθε σχέδιο που έβαλε σε πράξη και η κάθε κίνηση που έκανε, ότι γνώριζαν πως τα πρωινά ήταν βαρύς κι ασήκωτος και πως τα βράδια τον έπιανε αυτό το αλλόκοτο και γελοίο κέφι που εκδήλωνε, ότι έστηναν αυτί στα παρακάλια του και τα κουβέντιαζαν στα ουράνια καταλύματά τους, ότι είχαν παρακολουθήσει και εγκρίνει τον φόνο της κόρης μου.

Το παζάρεμα ήταν απλό, έτσι τουλάχιστον νόμιζε εκείνος ή ο στρατός του. Να σκοτώσει το αθώο κορίτσι με αντάλλαγμα να γυρίσει ο άνεμος. Να την ξαποστείλει από αυτόν τον κόσμο, να πετσοκόψει τη σάρκα της, να σιγουρευτεί πως δεν θα διασχίσει ξανά τούτο το δωμάτιο ούτε θ' ανοίξει ξανά τα μάτια της στον ήλιο του πρωινού. Να στερήσει από τον κόσμο τη χάρη της. Και γι' αντάλλαγμα οι θεοί θ' άφηναν λεύτερους τους ανέμους, για το χατίρι του πατέρα της τη μέρα που θ' αποφάσιζε να κάνει πανιά. Και τις άλλες μέρες, όταν τους αέρηδες τους χρειαζόνταν οι εχθροί, οι θεοί δεν θ' άφηναν να σείεται φύλλο. Και τους στρατιώτες του Αγαμέμνονα θα τους είχαν οι θεοί αλέστους και ψυχωμένους, ενώ τους εχθρούς θα τους έκαναν λιγόψυχους. Μέχρι και τα ξίφη τους θα μεριμνούσαν οι θεοί να είναι καλά ακονισμένα, να γίνουν σβέλτα και κοφτερά.

Σ' όλη του τη ζωή ο άντρας μου, αλλά κι αυτοί που τον περι-
στοίχιζαν πίστευαν ότι οι θεοί είχαν έγνοια το πεπρωμένο τους,
τους νοιάζονταν. Έναν προς έναν. Εγώ όμως ένα πράγμα έχω
να πω, πως διόλου δεν τους νοιάζονταν, δεν τους νοιάζονται.
Οι εκκλησίες μας στους θεούς είναι σαν έκκληση ενός άστρου
προς τον ουρανό – προτού πέσει, είναι ένας ήχος που δεν τον
ακούμε, ένας ήχος που ακόμη κι αν το ακούγαμε, θα μας άφη-
νε παγερά αδιάφορους.

Οι θεοί έχουν δικές τους, υπερκόσμιες έγνοιες, που εμείς
δεν μπορούμε να τις φανταστούμε. Καλά καλά δεν ξέρουν αν
είμαστε ζωντανοί. Στ' αυτιά τους, αν έστεργαν να μας ακού-
σουν, θα 'μασταν σαν το θρόισμα της αύρας ανάμεσα στα δέ-
ντρα, ένας ήχος μαλακός, μακρινός, διακεκομμένος.

Το ξέρω πως δεν ήταν πάντα έτσι. Ήταν μια εποχή που οι
θεοί έρχονταν τα πρωινά για να μας ξυπνήσουν, μας χτένιζαν
τα μαλλιά, μας πλημμύριζαν το στόμα με τη γλυκύτητα του λό-
γου, άκουγαν καλοπροαίρετα τις επιθυμίες μας και πάσχιζαν
να τις εκπληρώσουν, ήξεραν τι σκεφτόμασταν και τότε να μας
στείλουν τα σημάδια. Δεν πάει πολύς καιρός, είναι ακόμη ζω-
ντανό στη μνήμη, που μέσα στη νύχτα ακούγονταν γυναίκες να
θρηνούν, προτού κοπιάσει ο θάνατος. Ήταν ένα κάλεσμα στον
ετοιμοθάνατο, ένας τρόπος για να επιταχύνουν το ταξίδι του,
να απαλύνουν τους κλυδωνισμούς μέχρι τον τόπο της ανάπαυ-
σης. Τότε που πέθαινε η μητέρα μου, ο άντρας μου ήταν κοντά
μου, και τον είχαμε ακούσει και οι δυο τον θρήνο, τον άκουσε
και η μητέρα μου κι ανακουφίστηκε που ο θάνατος ήταν πρό-
θυμος να τη δελεάσει με τους γόους του.

Το άκουσμα αυτό δεν υπάρχει πια. Κλάμα που να μοιάζει
με το φύσημα του ανέμου δεν ακούγεται. Οι νεκροί σβήνουν

μόνοι τους. Κανείς δεν τους συντρέχει, κανείς δεν το παίρνει είδηση εκτός από όσους ήταν κοντά τους στο σύντομο πέρασμα τους από τη γη. Κι έτσι όπως απομακρύνονται και χάνονται από τη γη, οι θεοί δεν αιωρούνται πια από πάνω τους μ' εκείνο τον ήχο σαν σφύριγμα που σε στοιχειώνει. Την παρατηρώ εδώ αυτή τη σιωπή που περιβάλλει τον θάνατο. Έχουν αποχωρήσει πια όσοι κάποτε επέβλεπαν την έξοδο. Έφυγαν και δεν θα γυρίσουν ποτέ.

Ο άντρας μου φάνηκε τυχερός με τον άνεμο, αυτό ήταν όλο, τυχερός και με τους άντρες του που ήταν γενναίοι, τυχερός που τελικά υπερίσχυσε. Δεν θα ήταν και τόσο δύσκολο να συμβεί το εντελώς αντίθετο. Δεν ήτανε ανάγκη να θυσιάσει την κόρη του στους θεούς.

Η παραμάνα μου ήταν κοντά μου από τη στιγμή που γεννήθηκα. Τις τελευταίες μέρες της κανένας δεν πίστευε ότι θα πέθαινε. Καθόμουν δίπλα της και κουβεντιάζαμε. Αν είχε ακουστεί ο παραμικρός θρηνητικός ήχος, θα τον είχε πιάσει το αυτί μας. Όμως τίποτε, κανένας ήχος δεν την συνόδεψε στο ξόδι της. Μόνον σιωπή ή, πού και πού, οι συνηθισμένοι ήχοι από την κουζίνα ή τα σκυλιά που αλυχτούσαν. Μετά η παραμάνα πέθανε, σταμάτησε ν' ανασαίνει. Το τέλος της.

Βγήκα έξω και κοίταξα τον ουρανό. Η μοναδική βοήθεια που είχα εκείνη την ώρα ήταν ό,τι μου απόμεινε από τη γλώσσα της προσευχής. Ό,τι ήταν κάποτε κραταιό κι έδινε νόημα στο καθετί, τώρα ήταν αδειανό, αλλόκοτο, με τη δική του τη θλιμμένη, αλλόκοτη δύναμη, με τη μνήμη δέσμια στους ρυθμούς του, στους ρυθμούς ενός ζωηρού παρελθόντος, τότε που τα λόγια μας υψώνονταν στον ουρανό και έβρισκαν ανταπόκριση. Τώρα τα λόγια μας τα παγίδεψε ο χρόνος, τα έπνιξαν τα όρια, δεν

είναι πια παρά σκέτοι περισπασμοί· κατάντησαν ανεπαίσθητα και μονότονα σαν την αναπνοή. Μας κρατούν ζωντανούς, ίσως κάτι είναι κι αυτό, προς το παρόν τουλάχιστον, και μόνο γι' αυτό θα 'πρεπε να 'μαστε ευγνώμονες. Δεν υπάρχει τίποτε άλλο.

*

Είπα να πάρουν τα πτώματα και να τα θάψουν. Σουρούπωσε πια. Μπορώ ν' ανοίξω τα παντζούρια στο μπαλκόνι και ν' αγναντέψω τα τελευταία χρυσά χνάρια του ήλιου και τα πετροχελιδона να γράφουν τόξα στον ουρανό, μαστιγώνοντας το πηχτό φως που, θαρρείς, το σαρώνουν. Καθώς πυκνώνει ο αέρας, αρχίζω να ξεχωρίζω ό,τι υπάρχει σαν ακαθόριστο περίγραμμα. Η ώρα της ακρίβειας έχει παρέλθει. Δεν την έχω ανάγκη πια τη διαύγεια. Έχω ανάγκη μια περίοδο σαν και τώρα, όπου το κάθε αντικείμενο παύει να είναι ο εαυτός του και αφομοιώνεται από ό,τι βρίσκεται πιο κοντά του, ακριβώς όπως η κάθε πράξη που κάναμε εγώ και οι άλλοι παύει να στέκει αυθύπαρκτη, περιμένοντας αυτόν που θα έρθει για να την κρίνει ή να την καταγράψει.

Τίποτα δεν μένει σταθερό, κανένα χρώμα δεν μένει ακίνητο κάτω από τούτο το φως· οι σκιές γίνονται όλο και πιο βαθιές, το καθετί στη γη σμίγει με κάτι άλλο, ακριβώς όπως οι πράξεις όλων μας σμίγουν σε μία πράξη, οι κραυγές και οι χειρονομίες μας σμίγουν σε μία κραυγή, σε μία χειρονομία. Το πρωί, όταν το φως θα έχει ξεπλυθεί από τα σκοτάδια, θα έρθουμε πάλι αντιμέτωποι με το διαυγές και το μοναδικό. Στο μεταξύ ο τόπος όπου κατοικεί η μνήμη μου είναι ένας τόπος σκοτεινός, συγκεχυμένος, περικλειστος σε σαθρά, διαβρωμένα όρια, και για

τώρα μου αρκεί. Μέχρι και να κοιμηθώ ίσως τα καταφέρω. Ξέρω πως όταν το φως μεσουρανήσει, η μνήμη μου θα γίνει και πάλι κοφτερή και ακριβής σαν εγχειρίδιο, η κόψη ακονισμένη θ' αρχίσει να τέμνει τα συμβάντα.

*

Ήταν μια γυναίκα σε κάποιο από εκείνα τα λασποχώρια πέρα από το ποτάμι, κάπου κοντά στα γαλάζια βουνά. Γριά και δύσκολος άνθρωπος, όμως είχε ικανότητες που όλοι οι άλλοι τις είχαν χάσει πια. Δεν τις χρησιμοποιούσε επιπόλαια τις ικανότητές της, έτσι μου είχαν πει, συχνά αρνιόταν εντελώς να τις χρησιμοποιήσει. Στο χωριό της πλήρωνε κάπου κάπου άλλες γυναίκες για να καμώνονται πως ήταν εκείνη – γριές σταφιδιασμένες σαν κι αυτήν, που την έβγαζαν ολημερίς στα κατώφλια τους με τα μάτια μισόκλειστα στον ήλιο. Για να ξεγελάει τους επισκέπτες, να νομίζουν πως αυτές ήταν που κάτεχαν τη δύναμη.

Την παρακολουθούσαμε καιρό αυτή τη γυναίκα. Ο Αίγισθος, ο άντρας που μοιράζεται την κλίνη μου και θα μοιραστεί μαζί μου και τούτο το βασίλειο, είχε μάθει από κάποιους δικούς του πώς να ξεχωρίζει τις άλλες γυναίκες –τα «δολώματα», που από δυνάμεις δεν είχαν στάλα– από την αληθινή, που μπορούσε, όποτε, βέβαια, ήθελε, να υφαίνει δηλητήριο στο οποίο ύφασμα.

Αυτός που θα ακουμπούσε πάνω του το ύφασμα, θα παρέλυε, δεν θα μπορούσε να σαλέψει και θα έχανε τη λαλιά του, δεν θα μπορούσε να αρθρώσει λέξη. Όσο σοκαριστικός, όσο αβάσταχτος κι αν ήταν ο πόνος, θα του ήταν αδύνατον να βγάλει έστω μία κραυγή.

Το σχέδιό μου ήταν να επιτεθώ στον άντρα μου μόλις επέ-

στρεφε. Θα τον περίμενα όλο χαμόγελα. Ο ήχος που θα έβγαζε καθώς θα του έκοβα τον λαιμό, εκείνο το κόχλασμα, μου είχε γίνει εμμονή.

Έστειλα τους φρουρούς να φέρουν εδώ τη γυναίκα. Έδωσα διαταγή να την κλείσουν σε μια από τις εσωτερικές αποθήκες, σ' έναν χώρο στεγνό όπου φυλάγαμε τα στάρια. Ο Αίγισθος, που ήξερε να πείθει, όσο και η γυναίκα να σκοτώνει, ανέλαβε να της πει ό,τι έπρεπε να της πει.

Αν ο Αίγισθος ήταν κρυψίνους και πονηρός, άλλο τόσο ήταν και η γριά. Εγώ όμως ήμουνα ξάστερη. Τα ήθελα όλα στο φως. Μπορεί ο ίσκιος μου να ήταν βαρύς, όμως δεν ζούσα μες στους ίσκιους. Όσο καιρό προετοιμαζόμουν, ζούσα μέσα σε άπλετο φως.

Αυτό που ζήτησα ήταν απλό. Υπήρχε ένα ρούχο από δίχτυ, που ο άντρας μου το φορούσε καμιά φορά μετά το λουτρό. Εκείνο που ήθελα από τη γυναίκα ήταν να στερεώσει ανάμεσα στο δικτυωτό κλωστές που μόλις άγγιζαν το δέρμα του, θα τον ακινητοποιούσαν. Οι κλωστές θα ήταν όσο πιο αόρατες μπορούσαν να γίνουν. Ο Αίγισθος την προειδοποίησε ότι δεν απαιτούσα απλώς μυστικότητα αλλά απόλυτη σιωπή. Δεν ήθελα ν' ακούσει κανείς τις κραυγές του Αγαμέμνονα την ώρα που θα τον σκότωνα. Δεν ήθελα ν' ακουστεί άχνα.

Για ένα διάστημα η γυναίκα καμωνόταν πως δεν ήταν παρά μία από τις σωσίες της. Και παρότι είχα απαγορεύσει σε όλους τους άλλους εκτός από τον Αίγισθο να έρχεται σε επαφή μαζί της και να της πηγαίνει φαγητό, εκείνη άρχισε να μαντεύει τον λόγο που βρισκόταν εδώ, πως την είχαν φέρει για να βοηθήσει στον φόνο του Αγαμέμνονα, του βασιλιά, του μεγάλου, αιμοβόρου, νικηφόρου πολεμιστή, που όπου να 'ταν θα επέστρεφε. Η γυναίκα πίστευε ότι ο Αγαμέμνονας είχε τους θεούς με το

μέρος του. Και δεν ήθελε να πάει κόντρα στις προθέσεις τους.

Γνώριζα εξ αρχής ότι θα πρόβαλλε δυσκολίες, όμως είχα πια καταλάβει ότι είναι πιο εύκολο να συνεργάζεσαι με ανθρώπους που είχαν τις εδραιωμένες πεποιθήσεις του παλιού καιρού, που πίστευαν στη σταθερότητα του κόσμου.

Αποφάσισα, λοιπόν, να το τακτοποιήσω εγώ το ζήτημα. Είχα χρόνο μπροστά μου. Ο Αγαμέμνωνας είχε ακόμη μέρες ώσπου να φτάσει, και με το που θα πλησίαζε, θα με ειδοποιούσαν. Είχαμε ήδη στείλει κατασκόπους στο στρατόπεδό του, καθώς και άντρες στους γύρω λόφους. Δεν άφηνα τίποτα στην τύχη. Σχεδιάζα βήμα το βήμα. Παλιότερα άφηνα πολλά πράγματα στην τύχη και στις ανάγκες και στα καπρίτσια των άλλων. Παραείχα δείξει εμπιστοσύνη, και σε πολλούς μάλιστα.

Πρόσταξα να οδηγήσουν τη γριά με τα φαρμάκια μπροστά σ' ένα από τα παράθυρα που υπήρχαν ψηλά στον διάδρομο, έξω από τον χώρο όπου την κρατούσαν. Έδωσα οδηγίες να σηκώσουν το μοχθηρό χούφταλο μέχρι να φτάνει να βλέπει στον περιτοιχισμένο κήπο. Ήξερα τι θα αντίκριζε. Θα έβλεπε το χρυσαφένιο κεφάλι της εγγονής της. Αυτό το παιδί ήταν το φως της ζωής της. Είχαμε φέρει και τη μικρή από το χωριό. Ήταν κι αυτή αιχμάλωτή μας.

Κανόνισα με τον Αίγισθο να ενημερώσει τη γυναίκα πως αν ύφαινε τις φαρμακωμένες κλωστές και το σχέδιο έπιανε, αμέσως θα τις αφήναμε ελεύθερες κι αυτήν και την εγγονή της. Τον πρόσταξα να μην ολοκληρώσει την επόμενη πρόταση, αυτή που θα άρχιζε, «Αν δεν το κάνεις...», απλά να την κοιτάξει με τόσο ξεκάθαρη την πρόθεση στο βλέμμα του και τόση κακία, που να την πιάσει τρεμούλα. Το πιθανότερο, βέβαια, ήταν να βάλει τα δυνατά της να μη φανερώσει τον παραμικρό φόβο.

Τελικά δεν υπήρξε καμιά δυσκολία. Η διαδικασία της ύφανσης βάστηξε, απ' ό,τι έμαθα, λίγα λεπτά. Παρόλο που ο Αίγισθος ήταν παρών όση ώρα δούλευε η γυναίκα, δεν τα κατάφερε να ξεχωρίσει ούτε μία από τις καινούργιες κλωστές, όταν τέλειωσε. Απλώς, με το που τέλειωσε, παρακάλεσε τον Αίγισθο να φέρεται καλά στην εγγονή της, όσο θα έμεναν ακόμη εδώ, και να τους εξασφαλίσει, όταν θα τις γύριζαν στο χωριό, ότι δεν θα τους έβλεπε κανένα μάτι ούτε θα μαθευόταν ποιος τις συνόδεψε ή πού ήταν τόσες μέρες. Τον κοίταζε ψυχρά, οπότε κι εκείνος κατάλαβε από το βλέμμα της ότι το εγχείρημα είχε ολοκληρωθεί με επιτυχία και ότι τα υπέροχα, θανατηφόρα μάγια θα έπιαναν.

*

Το πεπρωμένο του ήταν προδιαγεγραμμένο από τη στιγμή που έστειλε να μας πουν ότι επιθυμία του ήταν, προτού αρχίσει ο πόλεμος, να παραβρεθεί στον γάμο μιας από τις κόρες του, πως ήθελε να νιώσει ολόγυρά του την αύρα της αγάπης και της αναγέννησης, για να πάρει και ο ίδιος δύναμη και να δώσει χαρά σ' εκείνους που τον ακολουθούσαν, προτού ξεκινήσουν για να σκοτώσουν και να κατακτήσουν. Ανάμεσα στους νεαρούς στρατιώτες του, μας μήνυσε, ήταν ο Αχιλλέας, ο γιος του Πηλέα, που ήταν γραφτό του να γίνει ήρωας πιο σπουδαίος από τον πατέρα του. Είναι και όμορφος, μου έγραψε ο άντρας μου, θα δεις, μέχρι κι ο ουρανός θα φωτιστεί, όταν ο Αχιλλέας θα δίνει το λόγο του να πάρει την κόρη μας, την Ιφιγένεια, γυναίκα του, κι ένα γύρο οι στρατιώτες θα παρακολουθούν γεμάτοι δέος.

«Να έρθετε με άρμα», μας μήνυσε. «Τρεις μέρες θα κάνε-

τε να φτάσετε. Και να 'ναι οι προετοιμασίες πλουσιοπάροχες. Φέρε και τον Ορέστη μαζί σας. Είναι πια αρκετά μεγάλος, θα του αρέσει το θέαμα των στρατιωτών που πάνε στον πόλεμο, θα του αρέσει να είναι παρών στον γάμο της αδερφής του μ' έναν άντρα άριστο, όπως ο Αχιλλέας.

»Κι όσο θα λείπεις εσύ, φρόντισε να δώσεις εξουσίες στην Ηλέκτρα και πες της να μη λησμονεί τον πατέρα της και να χρησιμοποιήσει συνετά την εξουσία που θα πάρει στα χέρια της. Θα τη νουθετούν οι γέροντες, όσοι λόγω ηλικίας δεν ακολούθησαν τον στρατό, θα δεις που θα την περιβάλλουν με τη φροντίδα και τη σοφία τους, ώσπου να γυρίσει η μητέρα της με την αδερφή και τον αδερφό της. Να τους ακούει τους γεροντότερους, όπως τους ακούει η μητέρα της όταν λείπω εγώ.

»Αργότερα, σαν έρθει η ώρα να γυρίσουμε από τον πόλεμο, η εξουσία θα περάσει πάλι στα σωστά χέρια. Μετά τον θρίαμβο, θα έρθει η σταθερότητα. Έχουμε τους θεούς με το μέρος μας. Είμαι πεπεισμένος πως οι θεοί είναι με το μέρος μας».

Τον πίστεψα. Βρήκα την Ιφιγένεια και της είπα ότι θα ερχόταν σε ταξίδι μαζί μου, θα πηγαίναμε στο στρατόπεδο του πατέρα της κι εκεί θα παντρευόταν έναν πολεμιστή. Της είπα πως θα βάζαμε τις ράφτρες να δουλεύουν μέρα νύχτα για να της ετοιμάσουν τα ρούχα που θα παίρναμε μαζί μας. Στα λόγια του Αγαμέμνονα πρόσθεσα και μερικά δικά μου. Είπα στην κόρη μου πως ο Αχιλλέας, ο άντρας που θα παντρευόταν, ήταν γλυκομίλητος. Πρόσθεσα κι άλλα λόγια, λόγια που τώρα είναι για μένα φάρμακι, κι άλλα που με κάνουν να ντρέπομαι. Πως ήταν γενναίος, πως όλοι τον θαύμαζαν, και πως παρ' όλη του τη ρώμη του, η γοητεία του δεν είχε τραχύτητα.

Έλεγα και σταματημό δεν είχα, ώσπου μπήκε στο δωμά-

τιο η Ηλέκτρα και μας ρώτησε γιατί μιλούσαμε ψιθυριστά. Τότε είπα κι εγώ της Ηλέκτρας πως η Ιφιγένεια, που την περνούσε ένα χρόνο, θα παντρευόταν σύντομα, κι εκείνη χαμογέλασε κι έπιασε σφιχτά τα χέρια της αδερφής της, όταν είπα πως η ομορφιά της Ιφιγένειας ήτανε ξακουστή και πως ο Αχιλλέας θα την περίμενε και πως ο πατέρας της ήταν βέβαιος ότι δεν θα περνούσε πολύς καιρός και οι ιστορίες για τη νύφη και την ημέρα του γάμου της θα πήγαιναν από στόμα σε στόμα – για το πόσο φωτεινός ήταν ο ουρανός εκείνη την ημέρα και πόσο έλαμπε ο ήλιος και πώς χαμογελούσαν οι θεοί, και οι στρατιώτες, λίγες μέρες πριν ξεχυθούν στη μάχη, πώς είχαν ατσαλωθεί από το φως της αγάπης.

Ναι, είπα αγάπη, είπα φως, είπα οι θεοί, είπα η νύφη. Είπα πως οι στρατιώτες θα ατσαλώνονταν πριν από τη μάχη. Είπα το όνομά του και το δικό της. Ιφιγένεια, Αχιλλέας. Και μετά κάλεσα τις ράφτρες, γιατί έπρεπε να πιάσουν δουλειά, να ετοιμάσουν για την κόρη μου μια εσθήτα αντάξια της λάμψης της, που την ημέρα του γάμου της θα συναγωνιζόταν τη λάμψη του ήλιου. Είπα και στην Ηλέκτρα ότι ο πατέρας της τής είχε εμπιστοσύνη πως θα τα έβγαζε πέρα με τη βοήθεια των γερόντων. Ότι η ευστροφία της και η ικανότητά της να παρατηρεί και να θυμάται τον γέμιζαν περηφάνια.

Κι έτσι, ύστερα από μερικές εβδομάδες, ένα ολόχρυσο πρωινό, με συνοδεία μερικές γυναίκες, ξεκινήσαμε.

*

Όταν φτάσαμε, βρήκαμε τον Αγαμέμνονα να μας περιμένει. Μας πλησίασε αργά με μια έκφραση που πρώτη φορά έβλεπα

στο πρόσωπό του. Σαν λυπημένος δείχνει, σκέφτηκα, και συνάμα έκπληκτος και ανακουφισμένος. Αυτά διέκρινα, μπορεί να υπήρχαν κι άλλα, μα δεν τα είδα τότε. Λύπη, σκέφτηκα, γιατί του είχαμε λείψει, γιατί έλειπε πολύ καιρό και τώρα έπρεπε να αποχωριστεί την κόρη του, και έκπληξη, γιατί όλο αυτό το διάστημα μας έβλεπε με τα μάτια της φαντασίας του και τώρα μας είχε ξαφνικά μπροστά του, ολοζώντανες, κι από κοντά τον Ορέστη, οχτώ χρονών παιδάκι και να 'χει ξεπεταχτεί τόσο που ο πατέρας του δεν το περίμενε, αλλά και η Ιφιγένεια στα δεκάξι της ήταν στον ανθό της νιότης. Κι η ανακούφιση που ανάδινε, σκεφτόμουνα, ήταν επειδή φτάσαμε γεροί κι ήταν κι εκείνος γερός και τώρα ήμασταν πάλι όλοι μαζί. Όταν πλησίασε για να με αγκαλιάσει, τον ένιωσα να μου μεταδίδει μια πονεμένη ζεστασιά, όταν όμως αποτραβήχτηκε και γύρισε να επιθεωρήσει τους στρατιώτες που τον συνόδευαν, είδα πόση δύναμη είχε μέσα του, τη δύναμη του ηγέτη που είναι έτοιμος να ριχτεί στη μάχη. Όταν ο Αγαμέμνονας βρισκόταν ανάμεσα στους άντρες του ήταν η προσωποποίηση της ακλόνητης βούλησης. Θυμάμαι πως όταν παντρευτήκαμε, το πρώτο πράγμα που με ξετρέλανε ήταν αυτή η θεληματική εικόνα που έβγαζε προς τα έξω. Σήμερα ήταν ακόμη πιο έντονη.

Είχα διακρίνει επίσης πώς, σε αντίθεση με άλλους άντρες του κύρους του, ήταν πρόθυμος να ακούσει, καλή ώρα όπως και τώρα, ή θα ήταν όταν θα μέναμε μόνοι μας.

Τον είδα να σηκώνει ψηλά τον Ορέστη, να γελάει και να κατευθύνεται προς την Ιφιγένεια.

Όταν στράφηκε προς την Ιφιγένεια ήταν η γοητεία προσωποποιημένη. Κι όταν γύρισα κι εγώ και την κοίταξα, ήταν λες κι αντίκριζα μια γυναίκα που τυχαία είχε βρεθεί στη γη, μ' εκείνη

την αύρα της τρυφερότητας ανάμεικτη με συστολή, μια γυναίκα ξεκομμένη από την καθημερινότητα. Ο πατέρας της πλησίασε για να την αγκαλιάσει κρατώντας ακόμη το αγόρι, κι αν κάποιος ήθελε να μάθει τι σημαίνει αγάπη, αν προτού ριχτεί στη μάχη ήθελε μια εικόνα της, να την πάρει μαζί του για να τον προστατεύει ή να τον σπιρουνίζει, ορίστε, την είχε μπροστά του, εικόνα πολύτιμη και ανεξίτηλη – ο πατέρας, ο γιος, η θυγατέρα, η μητέρα να παρακολουθεί τρυφερά, η λαχτάρα αποτυπωμένη στο πρόσωπο του πατέρα μαζί με όλο το μυστήριο της αγάπης, κι εκείνη η ζεστασιά, η ειλικρίνεια, έτσι καθώς άφηνε μαλακά το παιδί να σταθεί δίπλα του, για να μπορέσει να πάρει την κόρη του στην αγκαλιά του.

Τα είδα όλα αυτά με τα μάτια μου και ήταν έτσι όπως τα έβλεπα. Εκείνες τις στιγμές ήταν έτσι.

Αλλά ήταν πλάνη.

Όμως κανένας από εμάς που είχαμε κάνει το ταξίδι δεν υποψιάστηκε, ούτε καν φευγαλέα, την αλήθεια, παρότι κάποιος από όλους εκείνους που μας περιτριγύριζαν, μπορεί και όλοι, θα πρέπει να ήξεραν. Όμως κανένας τους δεν έδειξε τίποτα, το παραμικρό.

Ο ουρανός ήταν πάντα καταγάλανος, ο ήλιος ζεστός μεσούρανα και οι θεοί –α, ναι, οι θεοί– θα πρέπει να παρακολουθούσαν χαμογελαστοί την οικογένειά μου εκείνη την ημέρα, τη μέλλουσα νύφη και τον μικρό της τον αδερφό κι εμένα και τον πατέρα της, έτσι όπως την αγκάλιαζε όλο αγάπη, τον ίδιο άνθρωπο που αργότερα θα στεκόταν θριαμβευτής στο πεδίο της μάχης. Ναι, χαμογελούσαν οι θεοί εκείνη την ημέρα έτσι καθώς μας έβλεπαν να έχουμε καταφτάσει, σε πλήρη άγνοια, για να βοηθήσουμε τον Αγαμέμνονα να υλοποιήσει το σχέδιό του.